

Nr 181.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående omprövning av räntan på ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån med särskilt höga räntesatser.

(4:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Magnusson* (I: 153) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel* (II: 185), har hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan om en omprövning av räntan å ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån med särskilt höga räntesatser skyndsamt utredes, så att räntan å dessa lån bringas i bättre överensstämmelse med det allmänna ränteläget.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande torde få hänvisas till motionen II: 185.

Över motionerna ha, efter därom i vederbörlig ordning gjord framställning, yttranden avgivits av statskontoret, statens pensionsanstalt, pensionsstyrelsen och fullmäktige i riksgäldskontoret.

Statskontoret har erinrat om att Kungl. Maj:t, i anledning av riksdagens skrivelse 1946: 223, genom beslut den 15 juni 1951 uppdragit åt statskontoret att verkställa en undersökning rörande de ekonomiska följder som kunde uppkomma vid en nedsättning av räntan på nu ifrågavarande lån. Sedan denna undersökning verkstälts, har statskontoret avgivit utlåtande i ärendet den 31 januari 1952. I nämnda utlåtande har ämbetsverket anfört bl. a. följande.

Till lån med »särskilt höga räntesatser» har statskontoret ansett sig böra hänföra sådana lån, som löpa med högre ränta än 5 %. Nämnda räntefot är den högsta av affärsbankerna vid utlåning mot annan säkerhet än obligationer och in-teckningar på längre tid än 3 månader för närvarande tillämpade räntesatsen. Utredningen har därigenom kommit att begränsas till folkpensioneringsfonden samt statens pensionsanstalts pensionsfond, vilka äro de enda berörda fonder, som ha medel placerade i dylika högprocentiga kommunlån. För utredningens fullföljande har statskontoret från de myndigheter, pensionsstyrelsen respektive statens pensionsanstalt, vilka förvalta nämnda fonder, infordrat uppgifter på de ränteförluster för statsverket, som skulle uppkomma, därest räntefoten på de kommunlån, som nu löpa med högre ränta än 5 % skulle nedsättas till 5 % fr. o. m. den 1 januari 1953, vilken dag tidigast torde kunna komma i fråga för en eventuell sänkning av räntan. Beräkningarna ha utförts särskilt för sådana lån, beträffande vilka låntagare vid lånens tecknande icke erbjudits konverteringsrätt

och sådana för vilka dylik rätt erbjudits. Det kapitaliserade värdet per den 31 december 1952 av samtliga uppkommande ränteförluster har beräknats under antagande av en oförändrad 3,5 procents framtida ränteavkastning.

Utredningens slutresultat framgår av följande sammanställning.

		Kapitalvärdet per den 30/12 1952 av ränteförluster beräknade enligt ovan angivna förutsättningar.	
		Lån för vilka konverteringsrätt:	
Fond:		A. Icke erbjudits	B. Erbjudits
Folkpensioneringsfonden	170 854: 07	43 596: 99	
Statens pensionsanstalts pensionsfond ..	9 448: 64	—	
	<u>Summa</u>	<u>180 302: 71</u>	<u>43 596: 99</u>
		223 899: 70	

Statskontoret vill slutligen erinra om att ämbetsverket i yttrande den 19 mars 1946 angående omprövning av räntan å vissa ur statens pensionsfonder beviljade äldre lån anslöt sig till fullmäktiges i folkpensioneringsfonden uttalande, att det måste anses vara principiellt riktigt att i stort sett fasthålla vid ingångna låneavtal. Med hänsyn till de konsekvenser, som eljest skulle uppkomma, vidhåller statskontoret denna sin ståndpunkt. I varje fall synes någon räntelättnad ej böra beredas låntagare, som ursprungligen erbjudits konverteringsrätt. Därest ifrågavarande räntesänkning ändock skulle genomföras, bör enligt ämbetsverkets uppfattning i samband härmed uttryckligen framhållas, att omprövningen endast är att betrakta som en tillfällig av billighetskäl dikterad åtgärd, som icke får givas prejudicerande betydelse.

Statskontoret har avslutningsvis framhållit, att några nya synpunkter på frågan icke framkommit, sedan ovannämnda undersökning verkställdes. Vid sådant förhållande och då ärendet torde vara föremål för Kungl. Maj:ts prövning, synas enligt ämbetsverkets mening motionerna ej böra föranleda någon åtgärd.

Statens pensionsanstalt, som hänvisat till den av statskontoret i ärendet verkställda undersökningen, har förklarat sig helt dela den uppfattning som däri kommit till uttryck.

Efter att bl. a. ha erinrat om att räntorna på nu ifrågavarande lån under årens lopp varit utsatta för starka fluktuationer har *pensionsstyrelsen*, efter samråd med fullmäktige för folkpensioneringsfonden, anfört följande.

I de nu förevarande motionerna anhålles om en omprövning av räntan å äldre lån ur statens pensionsfonder med särskilt höga räntesatser. Av motiveringen synes framgå att motionärerna närmast avse lån som upptagits omkring 1920 mot en ränta av ungefär 6 %. Vid bedömandet av vad som är att hänföra till höga räntesatser torde man icke utan vidare kunna taga som utgångspunkt en jämförelse med gällande räntor. Med hänsyn till låneräntans växlingar under en längre följd av år har styrelsen därför i det följande och med hänsyn till innehållet i statskontorets ovan omnämnda

yttrande av den 31 januari 1952 begränsat sig till lån, som löpa med en ränta överstigande 5 0/0.

Den 1 januari 1953 uppgick antalet kommunlån, som löpa mot en ränta överstigande 5 0/0, till 98 stycken med ett sammanlagt belopp av omkring 8 miljoner kronor. Lånen fördela sig med hänsyn till räntesatserna på följande sätt.

1 lån med 6,25 0/0 ränta å	54 808: 28
25 » » 6 0/0 » »	2 671 778: 55
10 » » 5,75 0/0 » »	1 131 580: 63
19 » » 5,5 0/0 » »	1 444 060: 84
39 » » 5,25 0/0 » »	2 276 203: 11
4 » » 5,15 0/0 » »	590 269: 89

Summa 98 lån å tillhopa 8 168 701: 30

Beträffande 18 av dessa lån med ett kvarstående lånebelopp av kronor 2 014 074: 09 har alternativt erbjudande om en något högre ränta med konverteringsrätt efter 10 år lämnats, men i samtliga fall har vederbörande låntagare föredragit att binda lånet mot den lägre räntan. För dessa lån hava låntagarna icke endast haft möjlighet att betinga sig konverteringsrätt, utan låntagarna hava vid låneärendenas behandling haft att direkt taga ståndpunkt till vilken låneform de ansett lämpligast.

Tidpunkterna för lånens slutbetalning framgå av följande uppställning:

1 lån med 6,25 0/0 ränta	1960
1 } 25 lån med 6 0/0	1955
7 } 25 lån med 6 0/0	1960
14 } 25 lån med 6 0/0	1961
3 } 25 lån med 6 0/0	1962
1 } 10 lån med 5,75 0/0	1955
5 } 10 lån med 5,75 0/0	1960
4 } 10 lån med 5,75 0/0	1961
1 } 19 lån med 5,5 0/0	1958
8 } 19 lån med 5,5 0/0	1959
7 } 19 lån med 5,5 0/0	1960
3 } 19 lån med 5,5 0/0	1961
3 } 39 lån med 5,25 0/0	1953
10 } 39 lån med 5,25 0/0	1957
10 } 39 lån med 5,25 0/0	1958
7 } 39 lån med 5,25 0/0	1959
3 } 39 lån med 5,25 0/0	1960
4 } 39 lån med 5,25 0/0	1961
2 } 39 lån med 5,25 0/0	1962
4 lån med 5,15 0/0	1955

Såsom motiv anges i motionerna särskilt att det visserligen kunde sägas att ifrågavarande låntagare haft möjlighet att betinga sig konverteringsrätt men att en olikformighet syntes hava förekommit vid erbjudande av äldre lån, i det att erbjudande om konverteringsrätt i åtskilliga fall icke före-

kommit. Vidare framhålles att — trots att principiella skäl kunde anföras för att låneavtalen skulle vara bindande — billighetsskäl kunde anföras för en omprövning av ifrågavarande låneavtal så att vederbörande kommuner gäves rätt att förtidsinbetala lånen. Av vad ovan anförts framgår, att beviljandet av kommunlån sker efter i huvudsak affärsmässiga principer med tillämpande av de räntesatser, som vid tidpunkten för lånens beviljande äro gällande i den allmänna lånemarknaden. Låntagande kommun har givetvis icke behövt betala högre ränta än om lånet med samma villkor i övrigt tagits hos annan långivande institution. Låntagarna hade på förhand måst uppgöra en ekonomisk kalkyl för de företag, för vilka lånen skulle användas, och hava därvid måst räkna med då gällande ränta. Man måste därför utgå ifrån att låntagarna erhållit ungefär den ränta, som de själva på förhand räknat med. Härtill kommer att låntagarna vid lånens upptagande visste att kapitalräntan under lånetiden kunde komma att undergå förändringar såväl uppåt som nedåt, och de hade full frihet ingå låneavtal på sätt de ansågo lämpligast. När ett låneavtal efter sådana förutsättningar ingåtts, måste detta betraktas såsom bindande för både långivare och låntagare. Fullmäktige ha icke å sin sida rätt att vid ett högt ränteläge påfordra räntehöjning eller återbetalning av lån, som bundits vid låg ränta. En låntagare måste själv få bära de ekonomiska konsekvenserna av en upplåning, även om den skett på en för honom ogynnsam tidpunkt. Ett frångående av denna regel skulle innebära, att det ekonomiska ansvaret ensidigt överflyttades å långivaren. Framhållas må även att en räntesänkning för ifrågavarande låntagare skulle för dem innebära en förmån som icke beretts de låntagare som redan slutbetalat eller mot gottgörelse förtidsinbetalt lån, löpande med höga räntor.

Fullmäktige ha under årens lopp haft att behandla ett stort antal ansökningar om räntesänkning. Därest räntesänkning eller konverteringsrätt skulle medgivas låntagare utan motsvarande gottgörelse, skulle detta innebära en form av subvention till den låntagande kommunen och motsvarande förlust för fonden. På framställning av en del låntagare ha fullmäktige medgivit förtidsinbetalning av lån mot det att låntagaren erlade gottgörelse för fondens förlust vid omplacering till lägre räntesats. Fullmäktige ha emellertid icke ansett sig kunna vidtaga någon generell sänkning av räntorna å bundna lån, då detta skulle innebära ett frångående av de ekonomiska grunderna för fondens förvaltning. Fullmäktiges även vid tidigare tillfällen uttalade inställning till ifrågavarande spørsmål är oförändrad.

Fullmäktige i riksgäldskontoret ha framhållit följande.

Enligt fullmäktiges mening måste det anses ur principiella synpunkter betänkligt att till nackdel för ena parten ändra redan ingångna låneavtal, vilka träffats med tillämpande av affärsmässiga principer och till räntesatser, som vid tidpunkten för lånens beviljande varit gällande i allmänna lånemarknaden. De konsekvenser, som härav skulle följa, låta sig svårigen överblicka men skulle med all sannolikhet bli betydande. Enbart billighets-skäl torde icke vara tillräckliga för en räntenedsättning i föreliggande fall, och några andra skäl torde över huvud icke kunna anföras. Det bör i detta sammanhang särskilt framhållas, att staten icke torde ha anledning att försätta sig i ett sämre läge än en enskild långivare, som ju icke gärna kan förutsättas gå med på en räntesänkning utan kompensation.

Fullmäktige kan med hänsyn till det anförda för sin del icke tillstyrka bifall till motionerna. Härtill kommer — såsom även erinras i motionerna — att 1946 års riksdag i anslutning till då i ämnet väckta motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t förordat, att förevarande spörsmål upptoges av Kungl. Maj:t till förutsättningslöst bedömande. Enligt vad fullmäktige inhämtat, ligger frågan för närvarande under utredning inom finansdepartementet. Vid sådant förhållande synes något ytterligare initiativ i saken icke vara från riksdagens sida påkallat, varför fullmäktige även på denna grund anse, att de nu ifrågavarande motionerna icke böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottet. I likhet med de i ärendet hörda remissmyndigheterna finner utskottet det vara ur principiella synpunkter betänkligt att till nackdel för ena parten ändra redan ingångna låneavtal, vilka träffats med tillämpande av affärsmässiga principer. Därest en sådan ändring skall komma till stånd, böra därför kunna åberopas tungt vägande billighetsskäl. Huruvida detta är fallet med de i förevarande motioner åsyftade lånen och huruvida de alljämt löpande lånen av detta slag böra ges en särställning i förhållande till redan återbetalade lån, undandraget sig dock utskottets bedömande. Utskottet vill vidare erinra om att statskontoret, med anledning av en av 1946 års riksdag gjord framställning, verkställt särskild utredning i den nu behandlade frågan. Detta ärende torde f. n. vara föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Med hänsyn härtill synes enligt utskottets mening någon ytterligare framställning i frågan från riksdagens sida icke vara erforderlig.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 153 och II: 185 icke må bifallas av riksdagen.

Stockholm den 19 november 1953.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 178.